

Cuprins

Cuvânt-înainte la ediția a treia.....	XXI
Listă de abrevieri.....	XXIII
A. Introducere.....	1
I. Ideea europeană.....	3
II. Aspectele metodologice ale unei integrări	5
1. Teoria federalistă.....	6
2. Teoria funcțională	6
III. Aspecte dogmatice ale unei integrări.....	7
1. Cooperarea (forme interguvernamentale de integrare).....	7
2. Integrarea (forme suprastatale de integrare).....	7
3. Delimitarea între conceptele de cooperare și integrare.....	8
IV. Scurt istoric al procesului de unificare europeană	9
1. Planul Schuman.....	9
2. Tratatul de la Paris: Formarea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO)	11
3. Eșecul Comunității de Apărare Europeană (CAE).....	12
4. Tratatul de la Roma: formarea Comunității Economice Europene (CEE) și a Comunității Europene a Energiei Atomice (CEEA).....	12
5. Dezvoltarea istorică a Comunităților Europene.....	13
a. De la Tratatul de Fuziune la Compromisul de la Luxemburg.....	13
b. Primele extinderi ale Comunității. Schimbări instituționale..	15
c. A doua etapă de extindere: Extinderea către sud a Comunităților Europene.....	16
d. Modificările Tratatelor Constitutive	17
aa. Actul Unic European (1986).....	17
bb. Tratatul de la Maastricht (1992).....	19
cc. Tratatul de la Amsterdam (1997).....	22
dd. Tratatul de la Nisa (2001).....	22
ee. Perspective ale Uniunii Europene.....	24
e. Concluzii	27

B. Uniunea Europeană	32
I. Generalități	32
1. „Acoperiș instituțional”	32
2. Lipsa personalității juridice a Uniunii Europene	32
3. Consiliul European – unica instituție a Uniunii Europene	33
II. Politica Externă și de Securitate Comună (PESC)	35
1. Evoluție istorică.....	35
2. Obiective și modalități de acțiune	35
a. Declarații comune	36
b. Stabilirea principiilor și a liniilor directoare pentru Politica Externă și de Securitate Comună	36
c. Strategii comune	37
d. Acțiuni comune.....	37
e. Poziții comune	38
3. Procedura art. 23 din Tratatul asupra Uniunii Europene	39
4. Aspecte instituționale	39
III. Cooperarea polițienească și judiciară în materie penală (CPJ)	40
1. Evoluție istorică.....	40
2. Obiective și modalități de acțiune	41
IV. Oficiul European de Poliție (Europol) și Agenția Europeană pentru Cooperare Judiciară (Eurojust)	43
1. Convenția Europol.....	43
2. Obiectivele Europol.....	43
3. Structură	44
4. Controlul judiciar asupra prevederilor Convenției Europol	45
5. Agenția Europeană pentru Cooperare Judiciară – Eurojust.....	46
V. Cetățenia Uniunii Europene	46
C. Comunitățile Europene (CE).....	50
I. Generalități	50
II. Relația dintre Comunitate și statele membre.....	52
1. Baza de drept internațional public a Tratatelor constitutive	52
2. Obligații reciproce ale Comunității și statelor membre. Obligația de loialitate (art. 10 din Tratatul CE).....	54
3. Delimitarea competențelor între Comunitate și statele membre.....	56
a. Principiul atribuirii exprese și limitate de competențe.....	56
b. Principiul subsidiarității.....	56
4. Alte principii care guvernează relația statelor membre cu Comunitatea	58

III. Instituțiile comunitare	59
1. Generalități	59
2. Consiliul de Miniștri (Consiliul Uniunii Europene)	60
a. Atribuții în cadrul Comunității Europene	61
b. Atribuții în cadrul Uniunii	62
c. Procedura decizională în Consiliu	63
d. Comitetul Reprezentanților Permanenți – COREPER și Comitetul Politic și de Securitate	65
3. Comisia Europeană	67
a. Alcătuire	67
b. Competențe	68
c. Procedura decizională	70
4. Parlamentul European	71
a. Istoric și structură	71
b. Atribuții și competențe	75
c. Atribuțiile de supraveghere și control ale Parlamentului European	75
d. Atribuțiile legislative ale Parlamentului European	76
aa. Procedura consultării	77
bb. Procedura codeciziei	77
cc. Procedura cooperării	79
dd. Procedura de aviz conform	79
e. Atribuțiile Parlamentului în materie de relații externe	80
f. Atribuțiile bugetare ale Parlamentului European	80
g. Atribuțiile de consultare ale Parlamentului European	81
h. Alte atribuții	81
5. Justiția comunitară – organele comunitare de jurisdicție	83
a. Curtea de Justiție a Comunităților Europene	83
aa. Componere și organizare	83
bb. Rolul Curții	84
cc. Competențe	84
b. Tribunalul de Primă Instanță	86
c. Tribunalul Funcției Publice	87
6. Curtea de Conturi a Comunităților Europene	88
a. Alcătuire și rol	88
b. Competențe	89
7. Alte organisme comunitare	89
a. Comitetul Economic și Social	89
b. Comitetul Regiunilor	90
8. Instituții comunitare financiare	91

a. Banca Europeană de Investiții (BEI).....	91
b. Banca Centrală Europeană.....	92
IV. Izvoare de drept comunitar	93
1. Generalități	93
a. Efectul direct al dreptului comunitar.....	95
b. Aplicabilitatea directă a dreptului comunitar	95
2. Dreptul comunitar primar	96
a. Tratatul de comunitate	96
b. Dreptul cutumiar	98
c. Principiile generale ale dreptului comunitar	98
d. Carta Drepturilor Fundamentale	100
3. Dreptul comunitar secundar	101
a. Principiul împuternicirii exprese și limitate	101
b. Regulamentul	102
aa. Natură juridică	102
bb. Aplicare	102
c. Directiva.....	103
aa. Natură juridică	103
bb. Obligația statelor de transpunere a directivei	104
cc. Excepție: aplicarea directă a directivei	105
dd. Efectul anterior al directivei	109
d. Decizia	109
e. Recomandarea și avizul	110
f. Alte acte juridice	111
4. Procedura adoptării actelor comunitare.....	111
a. Generalități.....	111
b. Procedura legislativă a Consiliului și Parlamentului European	111
aa. Procedura consultării	112
bb. Procedura cooperării	112
cc. Procedura codeciziei.....	113
c. Competențele de implementare ale Comisiei (Comitologie).....	114
aa. Procedura consultativă (a comitetului consultativ).....	115
bb. Procedura (comitetului) de gestionare.....	116
cc. Procedura (comitetului) de reglementare.....	117
dd. Procedura de salvagardare	118
ee. Procedura de reglementare cu control	119
5. Dreptul comunitar și dreptul național.....	119
a. Ierarhia normelor juridice comunitare	119

b. Supremația dreptului comunitar.....	120
V. Aplicarea dreptului comunitar	121
1. Tipuri de aplicare	121
2. Aparatul administrativ	122
3. Procedura administrativă.....	122
4. Aplicarea dreptului comunitar de către statele membre	123
VI. Controlul judecătoresc al actelor juridice comunitare	124
1. Generalități	124
a. Sistemul comunitar de protecție juridică.....	124
b. Metode de interpretare	124
c. Acte juridice supuse controlului judecătoresc comunitar.....	126
d. Cauze de nelegalitate	126
2. Acțiunea în constatarea neîndeplinirii obligațiilor	127
a. Procedura de control inițiată de Comisie (art. 226 din Tratatul CE).....	127
aa. Admisibilitate	127
bb. Motivare	129
cc. Hotărârea judecătorească	130
b. Procedura de control inițiată de state membre (art. 227 din Tratatul CE).....	132
aa. Admisibilitate	133
bb. Motivare	134
cc. Hotărârea judecătorească	134
3. Acțiunea în anulare (art. 230 din Tratatul CE)	135
a. Admisibilitate.....	136
b. Motivare.....	138
c. Hotărârea judecătorească	139
4. Acțiunea relativă la abținerea instituțiilor comunitare de a acționa (art. 232 din Tratatul CE).....	141
a. Admisibilitate.....	141
b. Motivare.....	143
c. Hotărârea judecătorească	144
5. Acțiunea în răspundere extracontractuală (în daune) (art. 235 coroborat cu art. 288 alin. 2 din Tratatul CE)	145
a. Admisibilitate.....	146
b. Motivare.....	147
c. Hotărârea judecătorească	148
6. Acțiunea pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare (art. 234 din Tratatul CE)	149

a. Raporturile dintre instanțele naționale și instanțele comunitare	150
b. Instanțe naționale ce pot înainta cereri preliminare	151
c. Dreptul de a înainta cerere preliminară (art. 234 alin. 2 din Tratatul CE).....	152
d. Obligația de a înainta cerere preliminară (art. 234 alin. 3 din Tratatul CE).....	153
e. Excepții de la obligația de a înainta cerere preliminară	154
f. Aspecte procedurale	154
g. Hotărârea judecătorească	156
7. Măsuri provizorii.....	158
a. Cerere conform art. 242 din Tratatul CE	158
b. Cerere conform art. 243 din Tratatul CE	159
c. Admisibilitate.....	159
d. Motivare.....	160
e. Ordonanța motivată.....	160
8. Proceduri speciale	161
9. Executarea hotărârilor	162
VII. Drept comunitar bugetar.....	162
1. Venituri și cheltuieli	162
2. Principii bugetare	165
3. Procedura bugetară.....	165
VIII. Răspunderea statelor membre pentru nerespectarea dreptului comunitar	166
1. Răspunderea statelor membre pentru nepunerea în aplicare a directivelor	166
2. Răspunderea statului pentru acte legislative, administrative și judiciare	168
a. Condiții pentru antrenarea răspunderii statelor pentru acte legislative și administrative contrare dreptului comunitar	170
b. Condiții pentru antrenarea răspunderii statelor pentru acte judiciare contrare dreptului comunitar.....	170
IX. Piața Comună și Piața Internă.....	172
1. Generalități.....	172
2. Instrumente pentru realizarea Pieței Interne.....	174
X. Competențe exclusive, concurente, competențe-cadru și competențe paralele	174
XI. Uniunea vamală	176
1. Taxe vamale și drepturi vamale de natură fiscală.....	177
2. Taxe cu efect echivalent taxelor vamale	177

3. Tariful vamal comun	178
4. Teritoriul vamal comun	179
XII. Interdicția de discriminare pe bază de naționalitate	180
1. Discriminarea cetățenilor din țările membre ale Uniunii Europene	180
a. Aplicarea <i>rationae materiae</i>	180
b. Natura juridică a interdicției de discriminare	181
c. Problema discriminării indirecte	181
d. Efectele interdicției de discriminare	182
e. Drept secundar	182
2. Discriminarea propriilor cetățeni (discriminare inversă)	183
XIII. Libertățile fundamentale ale Pieței	185
1. Generalități	185
2. Libera circulație a mărfurilor	187
a. Definiții	187
b. Spațiul de aplicare	189
c. Măsuri cu efect echivalent restricțiilor cantitative	189
d. Problema monopolului comercial al statului (art. 31 din Tratatul CE)	194
3. Libera circulație a persoanelor	195
a. Libertatea de circulație a lucrătorilor	195
aa. Definiția lucrătorilor	195
bb. Interdicția de discriminare	197
cc. Conținutul liberei circulații a lucrătorilor	198
dd. Limitări ale liberei circulații a lucrătorilor (art. 39 alin. 3 Tratatul CE)	199
ee. Delimitarea liberei circulații de alte libertăți ale pieței ..	201
b. Libertatea de stabilire	201
aa. Aplicarea <i>rationae personae</i>	203
bb. Aplicarea <i>rationae materiae</i>	204
cc. Limitări și excepții	206
dd. Prevederi de drept secundar	207
4. Libera circulație a serviciilor	207
a. Aplicarea <i>rationae personae</i>	207
b. Aplicarea <i>rationae materiae</i>	208
c. Limitări și domenii exceptate	209
d. Drept secundar	210
5. Libera circulație a capitalurilor și a plăților	212
a. Libera circulație a capitalurilor	212
b. Libera circulație a plăților	213

XIV. Drepturile fundamentale ale omului	214
1. Lipsa unui catalog al drepturilor fundamentale în dreptul comunitar.....	214
2. Principiul respectării drepturilor fundamentale.....	214
3. Drepturile fundamentale din dreptul comunitar și jurisprudența constituțională a statelor membre.....	215
4. Drepturile fundamentale în jurisprudența Curții de Justiție	216
5. Drepturile fundamentale în practica instituțiilor comunitare.....	217
6. Importanța Convenției Europene a Drepturilor Omului pentru dreptul comunitar. Problema aderării Comunității la Convenție..	218
7. Carta Drepturilor Fundamentale.....	219
XV. Armonizarea legislativă	220
1. Obiective și competențe legislative	220
2. Terminologie	222
3. Modalități	222
4. Exemple.....	223
XVI. Politicile comunitare.....	224
1. Politica agricolă.....	224
a. Istoricul și obiectivele politicii agricole.....	224
b. Domeniu de aplicare.....	226
c. Regulamentele de piață	226
d. Instrumente de promovare a exporturilor agricole.....	227
e. Finanțarea politicii agricole	228
f. Politica comună în domeniul pescuitului.....	228
2. Reglementarea concurenței	228
a. Generalități.....	228
b. Interzicerea practicilor anticoncurențiale.....	230
aa. Subiecte (aplicarea <i>rationae personae</i>)	230
bb. Obiect al reglementărilor privind concurența – aplicarea <i>rationae materiae</i>	232
cc. Efectele asupra comerțului intracomunitar	237
c. Exceptarea unor acorduri, înțelegeri și practici conform art. 81 alin. 3.....	239
aa. Condiții	239
bb. Aplicarea art. 81 alin. 3	240
d. Abuzul de poziție dominantă	243
aa. Termenul de întreprindere	243
bb. Piața relevantă	243
cc. Parte substanțială a pieței comune	245
dd. Dominanța sau puterea pe piață.....	245

ee. Dominanța colectivă	247
ff. Comportamentul abuziv	247
gg. Tipuri de abuzuri	248
hh. Efectul asupra comerțului intracomunitar	252
ii. Aspecte procedurale în aplicarea art. 81 și 82.....	253
e. Controlul fuziunilor	255
f. Regimul ajutoarelor de stat.....	258
aa. Termenul de ajutoare de stat.....	259
bb. Ajutoare compatibile cu piața comună (art. 87 alin. 2).....	263
cc. Ajutoare potențial exceptabile (art. 87 alin. 3)	264
dd. Ajutoare de stat în alte domenii.....	267
ee. Problema restituirii ajutoarelor de stat acordate cu nerespectarea prevederilor dreptului comunitar	269
g. Întreprinderi publice și întreprinderi cărora statul le-a conferit drepturi speciale sau exclusive (art. 86)	270
h. Achizițiile publice.....	274
aa. Generalități	274
bb. Sediul materiei	274
cc. Domenii de aplicare. Excluderi	275
dd. Praguri	276
ee. Proceduri de atribuire	276
ff. Criterii de selecție și de atribuire	277
3. Politica comercială comună.....	278
a. Obiectivele politicii comerciale comune.....	278
b. Competență.....	279
c. Domeniul politicii comerciale comune	280
d. Instrumentele politicii comerciale comune.....	281
aa. Generalități	281
bb. Măsuri autonome.....	281
cc. Tratatate privind politica comercială comună	283
dd. Reguli vizând importurile și exporturile	283
ee. Măsuri de protecție	284
ff. Sancțiuni economice.....	284
4. Politica economică și monetară.....	286
a. Istoric	286
b. Politica economică.....	286
c. Politica monetară	287
aa. Evoluție istorică.....	287
bb. Criteriile de convergență	288

cc. Sistemul European al Băncilor Centrale (SEBC)	290
5. Politica de mediu	291
a. Competențele Comunității în domeniul mediului	291
b. Principii ale politicii de mediu comunitare	291
c. Acte vizând politica de mediu	292
6. Politica socială	294
a. Obiective și competențe	294
b. Instrumente	294
aa. Principiul remunerării egale a femeilor și bărbaților	294
bb. Problema cotelor de angajare	296
cc. Protecția socială a angajaților	296
7. Politica ocupațională	296
a. Clauza transversală	296
b. Competențe paralele	297
c. Pactul European cu privire la ocuparea forței de muncă	297
8. Politica privind sănătatea	298
9. Protecția consumatorului	299
10. Politica educațională	301
11. Politica culturală	303
a. Competențele Comunității	303
b. Obiective și modalități de acțiune	303
12. Politica privind cercetarea	304
13. Politica industrială	305
14. Rețele transeuropene	305
15. Politica regională	306
16. Politica în domeniul transporturilor	307
XVII. Relațiile externe ale Comunității	309
1. Generalități	309
a. Competențe exprese ale Comunității	310
b. Competențe implicite. Doctrina AETR	310
c. Acorduri mixte	312
2. Acordul General de Tarife și Comerț (GATT)	312
3. Asocieria	313
4. Spațiul Economic European (SEE)	315

D. Relația dintre Comunitățile Europene și Uniunea Europeană... 316

E. Modificarea tratatelor constitutive 319

F. Spațiul de aplicare a Tratatelor	321
I. Teritoriul statelor membre	321
II. Principiul granițelor mobile	322
III. Modificarea teritoriului de aplicare a Tratatului	323
1. Aderarea la Uniune.....	323
2. Retragera din Comunitate	323
3. Excluderea din Comunitate	324
G. Relația dintre dreptul comunitar și dreptul internațional public	325
H. Acte ale tuturor statelor membre.....	327
I. Alte instituții europene	329
I. Consiliul Europei.....	329
II. Asociația Europeană a Liberului Schimb (EFTA)	331
III. Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) ..	332
IV. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD).....	333
V. Uniunea Europei Occidentale (UEO).....	334
J. România și Comunitatea Europeană.....	337
I. Istoric.....	337
II. Tratatul de aderare.....	340
K. Tratatul instituind o Constituție pentru Europa	343
I. Structura Constituției.....	343
II. Cele 4 părți ale Constituției	343
1. Constituția propriu-zisă (Partea I a Proiectului de Tratat).....	343
a. Generalități.....	343
b. Valori, obiective, competențe	344
c. Natura juridică a Uniunii.....	345
d. Aderare, vecinătate, retragere	345
e. Uniune a statelor și popoarelor Europei.....	346
f. Viața democratică a Uniunii	347
g. Competențe	347
h. Instituțiile Uniunii.....	350

i. Procedura legislativă.....	352
j. Finanțele Uniunii	353
2. Carta Drepturilor fundamentale (Partea a II-a a Proiectului de Tratat)	353
a. Generalități.....	353
b. Funcție și conținut.....	354
c. Limitări în exercitarea drepturilor și libertăților și limitări ale limitărilor	355
3. Reglementările Tratatului CE (Partea a III-a a Proiectului de Tratat).....	355
a. Generalități.....	355
b. Uniunea și statele membre ale Uniunii	356
c. Libertățile fundamentale	356
4. Dispoziții finale (Partea a IV-a a Proiectului de Tratat).....	359
III. Analiză critică a Proiectului	359

L. Tratatul de la Lisabona 362

I. Generalități	362
II. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene	363
1. Partea I – Principiile.....	363
a. Generalități.....	363
b. Competențele Uniunii	363
c. Dispoziții cu aplicare generală.....	364
2. Partea a II-a – Nediscriminarea și cetățenia Uniunii	364
3. Partea a III-a – Politicile și acțiunile interne ale Uniunii.....	365
a. Piața Internă	365
4. Partea a IV-a – Asocierea țărilor și teritoriilor de peste mări ...	367
5. Partea a V-a – Acțiunea externă a Uniunii	367
6. Partea a VI-a – Dispoziții instituționale și financiare.....	368
a. Dispoziții instituționale	368
b. Acte juridice ale Uniunii și procedurile de adoptare.....	369
c. Organele consultative ale Uniunii	370
III. Tratatul privind Uniunea Europeană.....	370
1. Generalități	370
2. Titlul I – Dispoziții comune	370
3. Titlul II – Dispoziții privind principiile democratice	371
4. Titlul III – Dispoziții privind instituțiile.....	372
5. Titlul IV – Cooperarea consolidată	373

6. Titlul V – Acțiunea externă a Uniunii și dispoziții speciale privind PESC.....	373
7. Titlul V – Dispoziții finale	374
Scheme recapitulative	375
Actul Unic European (AUE).....	375
Tratatul de la Maastricht (Tratatul UE).....	375
Tratatul de la Amsterdam.....	376
Tratatul de la Nisa.....	377
Instituțiile Comunității Europene.....	387
Integrarea economică europeană.....	388
Reprezentare schematică: dreptul comunitar al concurenței.....	388
Index alfabetic al cauzelor citate.....	379
Index alfabetic selectiv	391
Registru de persoane	401
Adrese de internet	403
Bibliografie selectivă	405

Cuvânt-înainte la ediția a treia

Dreptul Uniunii Europene este un domeniu juridic complex și fascinant. Având în vedere faptul că actuala formă de dezvoltare a dreptului comunitar este rezultatul unui proces dinamic și continuu de dezvoltare ce a avut loc vreme de mai multe decenii, înțelegerea acestuia nu este însă întotdeauna facilă pentru studenții științelor juridice. Din acest motiv ne-am propus ca, față de ediția a doua, să îmbunătățim demersul nostru cu numeroase exemple practice, extrase din jurisprudență și rezumate ale jurisprudenței istorice a curților comunitare, în încercarea de a face acest domeniu abstract al dreptului mai accesibil pentru studenți sau cei interesați de această tematică.

Publicul țintă al lucrării îl constituie, în continuare, studenții facultăților cu profil juridic, fapt demonstrat prin numeroasele reprezentări grafice și tabele recapitulative menite să ușureze înțelegerea materiei.

Bibliografia de la finalul lucrării și lista de adrese de internet, conținând informații relevante pentru dreptul comunitar, sunt o invitație la o explorare pe cont propriu a acestui domeniu. Îndeosebi internetul, prin paginile oficiale ale instituțiilor europene, oferă în acest domeniu accesul nelimitat la informații și documente comunitare actuale.

Lucrarea a fost încheiată la 25 noiembrie 2009 și reflectă stadiul practicii și al doctrinei de la această dată.

Maastricht/Marburg, 25 noiembrie 2009

*Ioana Eleonora Rusu
Gilbert Gornig*